

Web akadálymentességi kisokos 24. részének teljes szövegű átirata

A nyitóképen a Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség (KIFÜ) neve és logója, valamint a "Web akadálymentességi kisokos – 24. rész: A navigációs menük akadálymentességi alapkövetelményei" főcím, és az "Előadó: Szántai Károly, web akadálymentességi szakértő" szöveg látható. A videó alatt végig az előadó hangja hallható.

A következő képen "A navigációs menük szerepe" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik.

Előadó: A navigációs menük a weboldalak kulcsfontosságú komponensei. Segítségükkel a felhasználók egyrészt egy vázlatos képet kaphatnak a honlap tartalmáról és struktúrájáról, másrészt közvetlenül elnavigálhatnak velük a honlap meghatározott aloldalaira. Ezeket a lehetőségeket a látó és a látássérült, az egérrel, érintőképernyővel vagy billentyűzettel navigáló felhasználók számára is akadálytalanul biztosítanunk kell, máskülönben a honlapunk használhatatlan lesz. A navigációs menük nagyon egyszerűek, de nagyon komplexek is lehetnek, emiatt az akadálymentességük biztosításához szükséges megoldások is sokrétűek. Értelemszerűen ebben a rövid videóban az összes variációra nem tudunk kitérni, így csak néhány fontosabb követelményt tekintünk át. Az első és legfontosabb, hogy a navigációs menü a HTML kódban szemantikusan, vagyis megfelelő HTML jelölőelemekkel legyen definiálva. A navigációs menü tradicionálisan linkek listájából épül fel, hiszen, ha jobban belegondolunk, akkor ez tulajdonképpen egy tartalomjegyzék. Jellemzően csak azért szokták menünek hívni, mert nagyon sokszor olyan vizuális CSS formázást kap, ami leginkább a hagyományos szoftverek vízszintes menüjére hasonlít.

A következő képen egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik.

Előadó: Például a képen látható egyszerű navigációs menüben is a "Főoldal", "Fekvőbeteg ellátás", "Járóbeteg ellátás", "Betegtájékoztató" és "Kapcsolat" menüpontok vízszintesen egymás mellett találhatók.

A következő képen a "Linkek listája" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal képernyőképe látszik, amin a menüpontok linkjei egy felsorolásban vannak.

Előadó: De ha ideiglenesen lekapcsoljuk az egyedi CSS formázást, akkor rögtön láthatóvá válik, hogy ezek a menüpontok valójában csak egyszerű linkek, amelyek egy 5 listaelemből álló listában, egymás alatt vannak felsorolva.

```
A következő képen az alábbi HTML kódrészlet látható:
```

```
<nav aria-label="Főmenü">
<a href="/">Főoldal</a>
<a href="/fekvobeteg">Fekvőbeteg ellátás</a>
<a href="/jarobeteg">Járóbeteg ellátás</a>
<a href="/betegtajekoztato">Betegtájékoztató</a>
<a href="/kapcsolat">Kapcsolat</a>
```

Előadó: Ha megnézzük a HTML kódot, akkor látható, hogy ezt a szerkezetet egy sorszámozatlan listával, azaz és jelölőelemekkel valósíthatjuk meg. A linkeket pedig href attribútummal rendelkező <a> jelölőelemekkel definiálhatjuk. A linkek azért is ideálisak, mert alapesetben billentyűzettel és más kisegítő technológiákkal is jól használhatók. A linkek listáját a képernyőolvasó programok kiválóan fel tudják olvasni, így a látássérült felhasználók számára is egyértelmű lesz, hogy a menü 5 elemből áll. A linkekre állva pedig azt is hallhatják, hogy az adott link hányadik elem a listában. Annak érdekében, hogy a navigációs menü a képernyőolvasó programokkal még könnyebben megtalálható és beazonosítható legyen, ezért a linkek listáját egy <nav> jelölőelembe is beletesszük. Az egyszerű navigációs menünk szerkezete ezzel elkészült.

A következő képen a "Vizuális megjelenés" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik.

Előadó: Kapcsoljuk vissza a CSS formázást és nézzük meg, hogy milyen szempontokra kell figyelnünk a menü vizuális megjelenítésekor. Ahhoz, hogy a látó felhasználók gyorsan megtalálják és felismerjék a menüt, egyértelmű és következetes stílust kell alkalmaznunk. A honlap fő navigációs menüjét általában vízszintesen a weboldal tetején, vagy függőlegesen a weboldal bal szélén szokás elhelyezni. Lényeges, hogy bármelyik elhelyezkedést is választjuk, a menü relatív helye a honlap összes aloldalán következetesen ugyanott legyen. A navigációs menü helyét és színvilágát úgy válasszuk meg, hogy vizuálisan jól elkülönüljön az oldal többi komponensétől, és közben a WCAG szabványban meghatározott kontrasztossági követelményeknek is megfeleljen.

A következő képen a "Kontrasztosság" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik.

Előadó: Figyeljünk a menüpontok szövege és háttere közötti kontrasztosságra, de ne csak alaphelyzetben, hanem az egérkurzor ráhelyezésével kiváltott hover állapotban, valamint a TAB billentyűvel fókuszált állapotban is.

A következő képen a "Kontrasztosság" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik. Előbb az egérkurzor, majd később a billentyűfókusz kerül rá az egyik menüpontra.

Előadó: Példánkban a menüpontok sötétkék háttere és fehér szövege közötti kontrasztarány alaphelyzetben 10,52, ami több, mint duplája a minimálisan elvárt 4,5 kontrasztaránynak. Hover állapotban a menüpont világoskék háttérszínt kap, ami a fehér betűvel 4,53 kontrasztarányú. A menüpontok között TAB billentyűvel lépkedve a fókuszált menüpont ugyanolyan világoskék hátterű lesz, mint hover állapotban, de ezt a fókuszjelzést még egy sárga színű keretezés is feltűnőbbé teszi, mivel a billentyűzettel navigáló látó felhasználóknak mindig szükségük van egy jól látható fókuszjelzésre.

A következő képen a "Megfelelő méret" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik. Egy stilizált ujj mutat rá az egyik menüpontra. **Előadó**: Győződjünk meg arról is, hogy a menüpontok kattintási felülete vagy a kattintási felületek között lévő távolság kellően nagy méretű. Így azok is biztonsággal kiválaszthassák a kívánt menüpontot, akiknek esetleg kézremegéssel járó betegségük, vagy érintőképernyős eszközük van.

A következő képen az "Aktuális oldal jelzése" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik, aminél a Főoldal menüpont egy világoskék vonallal van kiemelve.

Előadó: Nagyon gyakori megoldás, hogy annak az oldalnak a menüpontját, amely oldalon aktuálisan tartózkodik a felhasználó, valamilyen megkülönböztető vizuális jelzéssel látják el. Akadálymentességi szempontból ez sok felhasználónak segítség lehet a tájékozódásban. Példánkban ez a jelzés egy vastag vonal az aktuális oldal, esetünkben a főoldal menüpontja alatt. Alapkövetelmény, hogy ha vizuálisan megkülönböztetjük az aktuális oldal menüpontját, akkor ezt ne csak vizuálisan tegyük meg, hanem a kódban is. Mégpedig azért, hogy a vak felhasználók is hallják, hogy melyik menüpont az aktuális.

```
A következő képen az alábbi HTML kódrészlet látható, amiben az aria-
current="page" attribútum ki van emelve:
<nav aria-label="Főmenü">
a href="/" aria-current="page">Főoldal</a>
a href="/fekvobeteg">Fekvőbeteg ellátás</a>
a href="/jarobeteg">Járóbeteg ellátás</a>
a href="/betegtajekoztato">Betegtájékoztató</a>
a href="/kapcsolat">Kapcsolat</a>
```

Előadó: Ennek egyik egyszerűen kivitelezhető megoldása lehet az, ha az aktuális menüpont linkjének <a> jelölőeleme egy aria-current attribútumot kap page értékkel. Így, ha egy vak felhasználó a menüpont linkjéhez ér, akkor hallani fogja, hogy ez az aktuális oldal linkje. A következő képen a "Billentyűzetes kezelhetőség" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik. A TAB billentyűt nyomkodva a fókuszjelző a menüpontokon lépked.

Előadó: Ahogy már szó volt róla, a navigációs menüknél is kritikus követelmény a billentyűzetes kezelhetőség. Ennek meglétét a legegyszerűbben úgy tesztelhetjük, ha elkezdünk a TAB, illetve a SHIFT + TAB billentyű segítségével végiglépkedni a menüpontokon. Győződjünk meg róla, hogy a fókuszjelzés az összes menüponton jól láthatóan megjelenik, majd azt is próbáljuk ki, hogy a menüpontok az ENTER billentyűvel aktiválhatók-e. Hagyományos weboldalakon abszolút nem javasolt, de ritkán mégis előfordul, hogy a navigációs menüben nem a TAB billentyűvel, hanem a kurzormozgató billentyűkkel lehet mozogni. Ez alapvetően még nem feltétlenül hiba, viszont a billentyűzetes és a képernyőolvasós felhasználók számára ez a kezelési mód a klasszikus navigációs menüknél szokatlan lehet. Ráadásul az ilyen jellegű menüknél komolyabb akadálymentességi követelményeknek is meg kell felelni.

A következő képen a "Többszintű navigációs menü" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik. Az egyik menüpont le van nyitva, amiben három almenüpont szerepel.

Előadó: A navigációs menük akadálymentes megvalósítása és kezelése akkor kezd bonyolulttá válni, amikor többszintű menürendszert szeretnénk létrehozni, vagyis a menüpontok némelyike újabb menüpontokat nyit ki. Nagyon sok különböző szempontot kell ilyenkor mérlegelni és figyelembe venni, viszont ahogy a videó elején is említettük, ezek mindegyikére sajnos nem tudunk kitérni. Lássunk azonban néhányat ezek közül.

```
A következő képen az alábbi HTML kódrészlet látható:
<nav aria-label="Főmenü">
<a href="/" aria-current="page">Főoldal</a>
<button>Fekvőbeteg ellátás</button>
<a href="/belgyogyaszat">Belgyógyászat</a>
```

```
<a href="/neurologia">Neurológia</a><a href="/sebeszet">Sebészet</a>ide jön a többi elsődleges menüpont -->
```

Előadó: A többszintű navigációs menüknél is kritikus tényező a megfelelő HTML struktúra. Legjobban talán akkor járunk el, ha egymásba ágyazott listákat használunk. Ha a példánkban a "Fekvőbeteg ellátás" menüpont alá mondjuk a "Belgyógyászat", "Neurológia" és "Sebészet" almenüpontokat szeretnénk elhelyezni, akkor a "Fekvőbeteg ellátást" tartalmazó listaelembe egy beágyazott listát teszünk, ami az almenü linkjeinek listáját tartalmazza. Ez azért is ideális, mert így kódsorrendben közvetlenül a lenyitható menüpont után következnek majd az almenüpontok linkjei. Ebből adódóan billentyűzettel és képernyőolvasó programmal is logikusabb sorrendben lesznek elérhetők. Könnyen akadálymentességi problémát okozhat, ha az almenü csak vizuálisan jelenik meg a lenyitható menüpont alatt, de kódsorrendben egészen máshol, például a HTML kód végén helyezkedik el.

A következő képen a "Probléma, ha kizárólag egérrel lehet lenyitni a menüt" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik. Az egérkurzor rámegy az egyik menüre, ami ennek hatására lenyílik.

Előadó: A következő klasszikus akadálymentességi probléma az, ha a lenyitható menüpont kizárólag úgy nyitható le, ha az egérkurzort fölé visszük. Ez értelemszerűen azoknak a felhasználóknak lesz akadály, akik nem egeret, hanem billentyűzetet, érintőképernyőt, vagy valamilyen kisegítő technológiát használnak.

A következő képen a "Billentyűzetes kezelhetőség" szöveg olvasható. Mellette egy weboldal navigációs menüjének képernyőképe látszik. A TAB billentyűt nyomkodva a fókuszjelző a menüpontokon lépked. A lenyitható menüpontokra állva az ENTER billentyű lenyitja az almenüt. A TAB billentyűt nyomkodva a lenyitott almenüben lépked a fókuszjelző, majd az almenü bezáródása után ismét az elsődleges menüpontokon lépked. Előadó: A korábban ismertetett TAB billentyűs bejárással teszteljük le, hogy a lenyitható menüpontra is rá lehet-e fókuszálni, és ha igen, akkor a ráfókuszálásra mi történik. Ekkor is lenyílik az almenü? Vagy esetleg ENTER billentyűt kell nyomni a lenyitásához? Nézzük meg azt is, hogy érintőképernyőn vajon lenyitható-e. A billentyűzetes és az érintőképernyős kezelés szempontjából mindenképpen meg kell vizsgálnunk, hogy a lenyitható menüpont önmaga is egy link-e az adott aloldalra, vagy csak az almenüpontok lenyitására szolgál. Példánkban vajon a "Fekvőbeteg ellátás" menüpont egy link a fekvőbeteg ellátással foglalkozó aloldalra, vagy csak egy csoportnév, ami a fekvőbeteg osztályok oldalaira mutató linkek csoportosítására és lenyitására szolgál? Ez azért lényeges kérdés, mert ha billentyűzettel egy lenyitható menüpontra fókuszálunk, és megnyomjuk rajta az ENTER billentyűt, akkor vagy elnavigálunk az adott aloldalra, vagy lenyílik az almenü. Lássuk be, a kettő egyszerre nem történhet meg. Pont ugyanez igaz akkor is, ha valaki érintőképernyőt használ, és megérinti a menüpontot.

A következő képen az alábbi HTML kódrészlet látható, amiben a button jelölőelem van kiemelve:

```
<nav aria-label="Főmenü">
\langle u \rangle
<a href="/" aria-current="page">Főoldal</a>
<button aria-expanded="true">
Fekvőbeteg ellátás
<svg aria-hidden="true">
<!-- ide jön az SVG -->
</svg>
</button>
<a href="/belgyogyaszat">Belgyógyászat</a>
<a href="/neurologia">Neurológia</a>
<a href="/sebeszet">Sebészet</a>
<!-- ide jön a többi elsődleges menüpont -->
```

</nav>

Előadó: Valamelyest az az egyszerűbb eset, ha a menüpont csak az almenü lenyitására és becsukására szolgál. Ilyenkor azonban sem logikailag, sem a kódban nem lehet link, azaz <a> jelölőelem, hiszen navigációs ugrás nem végez, és a href attribútumába sem tudunk egy konkrét célpontot megadni. Vegyük észre, hogy ez a menüpont logikailag egy gomb, aminek az az egyetlen funkciója, hogy vezéreljük vele az almenü nyitottsági állapotát. Tehát akkor járunk el helyesen, ha ezt a menüpontot
button> jelölőelemmel definiáljuk, vagy egy olyan egyedi interaktív komponenst készítünk, ami 100%-ban megegyezik a <button> szerepével és működésével. Hogy egy almenü éppen ki van-e nyitva, vagy be van-e csukva, az a látó felhasználók számára vizuálisan egyértelmű. A vak felhasználóknak azonban nem, így a menü aktuális nyitottsági állapotát a kódban is definiálnunk kell. Erre az egyik legjobb megoldás, ha a lenyitható menüpont gombja, esetünkben a <button> jelölőelem egy aria-expanded attribútumot kap, aminek értéke false, ha az almenü zárva van, és true, ha nyitva. Így, ha egy vak felhasználó a gombra lép, akkor az aria-expanded értékét felhasználva a képernyőolvasó program beolvashatja, hogy a gombhoz tartozó almenü zárva vagy nyitva van. Sok esetben a menüpont lenyithatóságát, sőt akár a nyitottsági állapotát vizuálisan egy nyíl vagy egy háromszög ikon is szimbolizálhatja, ami akadálymentességi szempontból elsősorban a látó felhasználóknak lehet segítség. Ez az ikon, amit a mintakódunkban a <button> jelölőelem végére egy <svg> jelölőelemmel szúrtunk be, az aria-hidden attribútum segítségével nyugodtan elrejthető a képernyőolvasó programok elől, hiszen a nyitottsági állapot beolvasása az imént említett aria-expanded attribútum alapján történik.

A videó záróképén a KIFÜ logója, és "A magyarországi digitalizáció szolgálatában" jelmondata látható.